Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

16 януари 2025 година*

„Преюдициално запитване — Пазари на финансови инструменти — Директива 2004/39/ЕО — Член 52, параграф 2 — Иск в интерес на потребители — Организации на потребители, които имат легитимен интерес да защитават потребителите — Активна процесуална легитимация да защитават индивидуалните интереси на членовете си — Загуба на процесуалната легитимация в случай на инвестиции във финансови продукти с висока икономическа стойност — Освобождаване от съдебни разноски и от задължение за понасяне на съдебните разноски на насрещната страна — Процесуална автономия — Принцип на ефективност“

По дело C-346/23

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания) с акт от 17 май 2023 г., постъпил в Съда на 1 юни 2023 г., в рамките на производство по дело

Banco Santander SA, правоприемник на Banco Banif SA,

срещу

Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales-Auge, като представител на своите членове Andrea и Alberto,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: C. Lycourgos, председател на трети състав, изпълняващ функцията на председател на четвърти състав, S. Rodin и O. Spineanu-Matei (докладчик), съдии,

генерален адвокат: L. Medina,

секретар: L. Carrasco Marco, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 8 май 2024 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за Banco Santander SA, правоприемник на Banco Banif SA, от J. M. Blanco Saralegui, A. Capilla Casco и J. M. Martínez Gimeno, abogados,

* Език на производството: испански.

– за Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales-Auge, от E. Avilés Alcarria, procuradora, и J. M. Davó Escrivá, abogado,

– за испанското правителство, от A. Gavela Llopis, в качеството на представител,

– за Европейската комисия, от C. Auvret, G. Goddin, P. Němečková и P. Vanden Heede, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 5 септември 2024 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 52, параграф 2 от Директива 2004/39/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 година относно пазарите на финансови инструменти, за изменение на Директиви 85/611/ЕИО и 93/6/ЕИО на Съвета и Директива 2000/12/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 93/22/ЕИО на Съвета (ОВ L 145, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 8, стр. 247).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между Banco Santander SA, правоприемник на Banco Banif SA, и Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales — Auge (Сдружение на потребителите и ползвателите на общи услуги, наричано по-нататък „Auge“) относно действителността на договори за придобиване на финансови продукти, сключени от непрофесионални клиенти.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 2004/39

3 Съображения 2, 5, 17 и 31 от Директива 2004/39 гласят:

„(2) […] следва да се осигури необходимата степен на хармонизация за гарантиране висока степен на защита на инвеститорите, както и за да могат инвестиционните посредници да предоставят услуги в цялата Общност, в рамките на единния пазар, под надзора на страната по произход. […]

[…]

(5) Необходимо е да бъде създаден цялостен регулаторен режим за извършването на сделки с финансови инструменти, независимо от методите на търговия, които се използват за сключването на тези сделки, така че да се осигури високо качество на извършването на инвеститорските транзакции и да се поддържа интегритетът и

общата ефективност на финансовата система. Би следвало да се предвиди кохерентна и чувствителна по отношение на риска рамка за регулирането на основните типове системи „поръчка — изпълнение“, които понастоящем действат на европейския финансов пазар. […]

[…]

(17) Лицата, които предоставят инвестиционни услуги и/или извършват инвестиционни дейности, които попадат в приложното поле на настоящата директива, следва да бъдат предмет на разрешение от техните държави членки по произход, с оглед защитата на инвеститорите и стабилността на финансовата система.

[…]

(31) Една от целите на настоящата директива е защитата на инвеститорите. Мерките за защита на инвеститорите следва да бъдат адаптирани към особеностите на всяка категория инвеститори (непрофесионални, професионални и контрагенти)“.

4 Съгласно член 4, параграф 1, точка 12 от тази директива:

„Следните дефиниции се прилагат за целите на настоящата директива:

[…]

12) „непрофесионален клиент“ означава клиент, който е различен от професионален клиент“.

5 Член 52 от посочената директива предвижда:

„1. Държавите членки гарантират, че всяко решение, което е взето съгласно законовите, подзаконовите или административните разпоредби, приети съгласно настоящата директива, е надлежно мотивирано и може да бъде обжалвано пред съд. Правото на съдебно обжалване се прилага също и когато не е взето решение в рамките на шест месеца от подаването на искане за разрешително, което съдържа всички необходими данни.

2. Държавите членки гарантират, че един или повече от следните органи, определени от националното право, могат да предприемат действия, в интерес на потребителите и в съответствие с националното право, пред съдилищата или компетентните административни органи за осигуряване прилагането на националните разпоредби във връзка с изпълнението на настоящата директива:

а) публични институции или техни представители;

б) организации на потребителите, които имат легитимен интерес от защита на потребителите;

в) професионални организации, които имат легитимен интерес от действия в защита на членовете си“.

Директива 2014/65/ЕС

6 Член 74 от Директива 2014/65/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 година относно пазарите на финансови инструменти и за изменение на Директива 2002/92/ЕО и на Директива 2011/61/ЕС (ОВ L 173, 2014 г., стр. 349) гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че всяко решение, което е взето съгласно разпоредбите на Регламент (ЕС) № 600/2014 [на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 година относно пазарите на финансови инструменти и за изменение на Регламент (ЕС) № 648/2012 (ОВ L 173, 2014 г., стр. 84)] или съгласно законовите, подзаконовите или административните разпоредби, приети съгласно настоящата директива, е надлежно мотивирано и може да бъде обжалвано пред правораздавателен орган. Правото на обжалване пред правораздавателен орган се прилага също и когато не е взето решение в рамките на шест месеца от подаването на искане за лиценз, което съдържа всички необходими данни.

2. Държавите членки гарантират, че един или повече от следните органи, определени от националното право, също могат да предприемат действия в интерес на потребителите и в съответствие с националното право пред съдилищата или компетентните административни органи за осигуряване на прилагането на Регламент [№ 600/2014] и на националните разпоредби, приети в изпълнение на настоящата директива:

а) публични органи или техни представители;

б) организации на потребителите, които имат законен интерес от защита на потребителите;

в) професионални организации, които имат законен интерес от действия в защита на членовете си“.

7 В съответствие с член 94 от Директива 2014/65, Директива 2004/39 се отменя, считано от 3 януари 2017 г.

Директива (ЕС) 2020/1828

8 Съображения 13 и 14 от Директива (ЕС) 2020/1828 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2020 година относно представителни искове за защита на колективните интереси на потребителите и за отмяна на Директива 2009/22/ЕО (ОВ L 409, 2020 г., стр. 1) гласят:

„(13) В обхвата на настоящата директива следва да бъде отразено актуалното развитие в областта на защитата на потребителите. Тъй като понастоящем потребителите действат в рамките на разширен и все по-цифровизиран пазар, постигането на високо равнище на защита на потребителите изисква области като защита на данните, финансови услуги, пътуване и туризъм, енергетика и телекомуникации, да бъдат обхванати от настоящата директива в допълнение към общото потребителско право. По-специално, тъй като е налице повишено търсене от страна на потребителите на финансови и инвестиционни услуги, е важно да се подобри прилагането на потребителското право в тези области. Потребителският пазар

също се разви в областта на цифровите услуги и съществува повишена необходимост от по-ефективно прилагане на потребителското право, включително по отношение защитата на данните.

(14) Настоящата директива следва да обхваща нарушения на разпоредбите на правни актове на Съюза, посочени в приложение I, доколкото тези разпоредби защитават интересите на потребителите, независимо дали тези потребители са посочени като потребители, пътници, ползватели, клиенти, инвеститори на дребно, клиенти на дребно, субекти на данни или друго. Настоящата директива обаче следва да защитава само интересите на физически лица, които са били увредени или могат да бъдат увредени от тези нарушения, ако тези лица са потребители по смисъла на настоящата директива. Нарушенията, увреждащи физически лица, които са търговци по смисъла на настоящата директива, не следва да се обхващат от нея“.

Испанското право

Кралски законодателен декрет 1/2007

9 Член 8, параграф 1, буква e) от Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (Кралски законодателен декрет 1/2007 за одобряване на преработения текст на Общия закон за защита на потребителите и ползвателите, и други допълнителни закони) от 16 ноември 2007 г. (BOE, бр. 287 от 30 ноември 2007 г., стр. 49181) предвижда:

„Основни права на потребителите, ползвателите и уязвимите потребители, са:

[…]

e) консултации, участие в процеса по изработване на общите разпоредби, които ги засягат пряко, и представителство на интересите им чрез законно учредени сдружения, обединения, федерации или конфедерации на потребителите и ползвателите“.

Закон 1/2000

10 Член 11, параграф 1 от Ley de Enjuiciamiento Civil 1/2000 (Закон 1/2000 за гражданското съдопроизводство) от 7 януари 2000 г. (BOE, бр. 7 от 8 януари 2000 г., стр. 575) предвижда:

„Без да се засяга индивидуалната процесуална легитимация на увредените лица, законно учредените сдружения на потребители и ползватели са легитимирани да защитават пред съд правата и интересите на своите членове и тези на сдружението, както и общите интереси на потребителите и ползвателите“.

Закон 1/1996

11 Допълнителна разпоредба 2 на Ley 1/1996 de asistencia jurídica gratuita (Закон 1/1996 за безплатната правна помощ) от 10 януари 1996 г. (BOE, бр. 11 от 12 януари 1996 г., стр. 793) признава на сдруженията на потребители и ползватели право на безплатна правна помощ, когато предявените от тях искове „са пряко свързани с продукти или услуги за общо, обикновено и широко разпространено използване или потребление“.

12 В съответствие с член 36, параграф 2 от този закон това признаване означава, че ако сдружението загуби делото, нито то, нито представляваните от него индивидуални членове са длъжни да заплатят на насрещната страна съдебните разноски, независимо от цената на иска.

Кралски декрет 1507/2000

13 Приложение I, буква c), точка 13 към Real Decreto 1507/2000 por el que se actualizan los catálogos de productos y servicios de uso o consumo común, ordinario y generalizado y de bienes de naturaleza duradera, a efectos de lo dispuesto, respectivamente, en los artículos 2, apartado 2, y 11, apartados 2 y 5, de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y normas concordantes (Кралски декрет 1507/2000 за актуализиране на каталозите на продукти или услуги за общо, обикновено и широко разпространено използване или потребление, и на трайните стоки, за целите на разпоредбите съответно на член 2, параграф 2 и член 11, параграфи 2 и 5 от Общия закон за защита на потребителите и ползвателите, и на съответните правила) от 1 септември 2000 г. (BOE, бр. 219 от 12 септември 2000 г., стр. 31349) включва банковите и финансовите услуги сред услугите за общо, обикновено и широко разпространено използване или потребление.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

14 Между 4 май 2007 г. и 7 януари 2010 г. г-жа Andrea и г-н Alberto са подали до Banco Banif няколко нареждания за покупка на финансови продукти на обща стойност 900 000 евро.

15 Като представител на членовете си г-жа Andrea и г-н Alberto, Auge предявява иск срещу тази банка с цел договорите за придобиване на тези финансови продукти да бъдат обявени за недействителни поради порок в съгласието, както и да бъдат възстановени част от платените по силата на тези договори суми, заедно с комисиони, разходи и лихви.

16 Първоинстанционният съд уважава иска частично. Подадената срещу това решение въззивна жалба е отхвърлена от Audiencia Provincial de Granada (Съд на провинция Гранада, Испания) с мотива, че посочената банка не е отчела инвеститорския профил на клиентите и не им е предоставил ясна и пълна преддоговорна информация относно рисковете, свързани със закупените от тях продукти.

17 Banco Santander, правоприемник на Banco Banif, подава срещу това решение извънредна жалба за процесуално нарушение и касационна жалба до Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания), който е запитващата юрисдикция. В подкрепа на тази касационна жалба тя по същество твърди, че Auge не притежава активна легитимация за предявяване на искове от името на своите членове поради това, че продуктите — предмет на сключените от тях

сделки, са спекулативни финансови продукти с висока икономическа стойност, а не продукти за общо и широко разпространено използване, което предполага, че предявеният иск не попада в обхвата на защитата на потребителите.

18 Именно в този контекст тази юрисдикция изразява съмнения относно тълкуването на член 52, параграф 2 от Директива 2004/39 относно процесуалната легитимация на организациите на потребители.

19 Най-напред, посочената юрисдикция сочи, че поначало приема процесуалната легитимация на сдруженията на потребители да защитават индивидуалните интереси на техните членове при предявяване на искове от приложното поле на тази директива. Тя подчертава същевременно, че не признава тази легитимация, когато става въпрос за инвестиции във финансови продукти, които са спекулативни или с висока икономическа стойност, тъй като тези продукти не били за общо, обикновено или широко разпространено използване.

20 Действително, в съответствие с член 11, параграф 1 от Закон 1/2000 сдруженията на потребители имали процесуална легитимация да защитават правата и интересите на своите членове само когато те са пряко свързани с продукти или услуги за общо, обикновено и широко разпространено използване или потребление. Същевременно, независимо че съгласно приложение I, буква c), точка 13 от Кралски декрет 1507/2000 банковите и финансовите услуги по принцип се числели към тези услуги, все пак имало финансови услуги, които поради своето естество и обстоятелствата, при които са закупени, не можело да се считат за услуги за общо, обикновено или широко разпространено използване.

21 Според запитващата юрисдикция такова тълкуване на испанското право би предотвратило — в спорове, по които „качеството на потребител е размито с оглед на естеството на спора и цената на иска“ — използването с цел измама или злоупотреба на специалната легитимация на сдруженията на потребители от инвеститори с висок финансов капацитет, за да се възползват от правото на безплатна правна помощ, което Закон 1/1996 признава на тези сдружения, като ги освобождава от заплащане на съдебни такси и разноски, свързани с предявяването на иск, и от понасянето на разноските на насрещната страна, в случай че същият бъде отхвърлен, без обаче да лишава съответните инвеститори от самостоятелната им активна процесуална легитимация.

22 По-нататък, тази юрисдикция отбелязва, че Съдът все още не се е произнасял изрично относно правото на преценка, с което разполагат националните съдилища, що се отнася до процесуалната легитимация на сдруженията на потребители и ползватели да упражнят правото на съдебно обжалване, предвидено в член 52, параграф 2 от Директива 2004/39.

23 Всъщност в своето решение от 2 април 2020 г., Reliantco Investments и Reliantco Investments Limassol Sucursala Bucureşti (C-500/18, EU:C:2020:264), на което се позовава Auge, Съдът се ограничил до това да приеме, че фактори като стойността на извършените сделки, значимостта на рисковете от финансови загуби, свързани със сключването на потребителски договори, евентуалните познания или експертен опит на дадено лице в областта на финансовите инструменти или активното му поведение в рамките на такива операции, както и обстоятелството, че това лице е извършило голям брой сделки за относително кратък срок, че е инвестирало значителни суми в тези сделки или още че може да бъде квалифицирано като „непрофесионален клиент“, по принцип са ирелевантни за целта на признаването на качеството на потребител.

24 В конкретния случай обаче ставало въпрос не да се отрича това качество на инвеститори с голям икономически капацитет, които закупуват сложни и високорискови финансови продукти, което запитващата юрисдикция уточнява, че никога не е правила, а да се определи дали активната процесуална легитимация на сдружение на потребители да предяви иск за сметка на един от тези инвеститори потребители, може да бъде ограничена, когато се установи наличието на риск от процесуална измама, причиняваща необоснована вреда и на насрещната страна, и на държавния бюджет.

25 Тази юрисдикция добавя, че точки 45 и 46 от решение от 27 февруари 2014 г., Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101), както и точки 35 и 36 от решение от 20 септември 2018 г., EOS KSI Slovensko (C-448/17, EU:C:2018:745), отнасящи се до Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 г. относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273), изглежда, сочели, че проверката на процесуалната легитимация на сдруженията на потребителите е от изключителната компетентност на националните юрисдикции.

26 Накрая, посочената юрисдикция подчертава, че след като в предявените пред нея искове се оспорва процесуалната легитимация на Auge да представлява членовете си, отговорът на преюдициалния въпрос, съдържащ се в следващата точка от настоящото решение, е необходим за решаването на спора, с който е сезирана. Освен това тя преценява, че този отговор не може да се изведе от практиката на Съда, на която се позовава това сдружение.

27 При тези обстоятелства Tribunal Supremo (Върховен съд) решава да спре производството и да отправи до Съда следния преюдициален въпрос:

„Отчитайки обстоятелството, че сдруженията на потребители са легитимирани да представляват инвеститори потребители в съдебни производства по искове, предявени от тях срещу дружество за инвестиционни услуги, за неизпълнение на неговите задължения при предлагането на сложни финансови продукти, могат ли националните съдилища по изключение да ограничават тази процесуална легитимация, когато в контекста на индивидуална претенция става въпрос за инвеститори с голям финансов капацитет, извършващи операции, които не могат да се считат за такива за обикновено и широко разпространено използване, и участващи в съдебните производства чрез сдружение на потребители, в резултат на което могат да се ползват от евентуално освобождаване от съдебни разноски по дело с много висока цена на иска и така да избегнат заплащането на съдебни такси и на съдебните разноски на насрещната страна в случаите на неоснователни искове или дори на злоупотреба с иск?“.

По компетентността на Съда и допустимостта на преюдициалното запитване

28 Banco Santander и испанското правителство оспорват компетентността на Съда да отговори на поставения от запитващата юрисдикция въпрос, с мотива, че този въпрос се отнася до тълкуването на националното право. Според Banco Santander от това следва и че преюдициалното запитване е недопустимо.

29 Banco Santander и испанското правителство са съгласни по същество, че следва да се приеме, че по подобие на други актове от правото на Съюза в областта на потребителското право, Директива 2004/39 се ограничава до това да предвиди задължение за държавите членки да признаят на сдруженията на потребители процесуална легитимация да

предприемат действия пред националните съдилища в защита на колективните интереси на потребителите. За сметка на това тази директива не изисквала от държавите членки да признаят на тези сдружения активна процесуална легитимация пред тези съдилища, за да защитават индивидуалните интереси на членовете си, нито да им предоставят безплатна правна помощ. При това положение такава възможност била в обхвата само на испанското право.

30 Вследствие на това поставеният от запитващата юрисдикция въпрос се отнасял до тълкуването на испанското право, което предоставя на сдруженията на потребители процесуална легитимация да предявяват искове пред посочените съдилища в защита на индивидуалните интереси на членовете си.

31 В това отношение е безспорно, че в рамките на производството по член 267 ДФЕС, основано на ясно разделение на правомощията между националните юрисдикции и Съда, само националният съд е компетентен да тълкува и прилага националното право, като по този начин компетентността на Съда е ограничена до разглеждане само на разпоредбите на правото на Съюза (вж. в този смисъл решение от 17 май 2022 г., Impuls Leasing România, C-725/19, EU:C:2022:396, т. 34 и цитираната съдебна практика).

32 По настоящото дело обаче запитващата юрисдикция иска от Съда тълкуване не на националното право, а на член 52, параграф 2 от Директива 2004/39, за да може да се произнесе по спора, с който е сезирана в главното производство.

33 От това следва, че Съдът е компетентен да се произнесе по настоящото преюдициално запитване.

34 Важно е да се припомни също така, че в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС производство само националният съд, който е сезиран със спора в главното производство и трябва да поеме отговорността за последващия правораздавателен акт, може да прецени, предвид особеностите на всяко дело, както необходимостта от преюдициално решение, за да се произнесе, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда. Следователно, тъй като поставените въпроси се отнасят до тълкуването на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе. Ето защо въпросите, които се отнасят до правото на Съюза, се ползват с презумпция за релевантност. Съдът може да откаже да се произнесе по отправено от национална юрисдикция запитване, само ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или още когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (решение от 29 юли 2024 г., LivaNova, C-713/22, EU:C:2024:642, т. 53 и цитираната съдебна практика).

35 В конкретния случай обаче, както беше споменато, по-конкретно, в точка 26 от настоящото решение, запитващата юрисдикция точно посочва причините, поради които счита, че отговорът на поставения въпрос е необходим за решаването на спора, с който е сезирана. При това положение не е очевидно, че исканото от запитващата юрисдикция тълкуване няма никаква връзка с действителността или предмета на спора в главното производство, така че преюдициалното запитване е допустимо.

По преюдициалния въпрос

36 С въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 52, параграф 2 от Директива 2004/39 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална съдебна практика, която обуславя процесуалната легитимация на сдруженията на потребители да защитават пред съд индивидуалните интереси на членовете си и вследствие на това — правото на тези сдружения да ползват безплатна правна помощ — от ограничения, свързани с финансовия капацитет на тези членове, с икономическата стойност и вида на финансовите продукти, в които са инвестирали посочените членове, както и със сложността на тези продукти.

37 В самото начало следва да се отбележи, че както е видно от съображение 31 от Директива 2004/39, която, както посочва генералният адвокат в точка 32 от заключението си, е приложима ratione temporis към делото по главното производство, тази директива има за цел по-конкретно защитата на „инвеститорите“, т.е. непрофесионални, професионални клиенти и контрагенти.

38 Според практиката на Съда „непрофесионален клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от посочената директива може да бъде квалифициран като „потребител“, ако е физическо лице, което действа извън всякаква търговска дейност (вж. в този смисъл решение от 3 октомври 2019 г., Petruchová, C-208/18, EU:C:2019:825, т. 76).

39 Впрочем, както посочва генералният адвокат в точка 67 от заключението си, в подкрепа на този двоен статут на инвеститор потребител е Директива 2020/1828, съображение 14 от която гласи, че тези разпоредби защитават интересите на потребителите, независимо дали тези потребители са посочени като „пътници, ползватели, клиенти, инвеститори на дребно, клиенти на дребно, субекти на данни или друго“. В частност, от съображение 13 от тази директива е видно, че тя обхваща освен общото потребителско право, и области като тази на финансовите услуги.

40 Макар посочената директива да е приета след настъпването на фактите по главното производство, това не променя факта, че тя може да бъде полезна за определянето на понятието „потребител“ в контекста на Директива 2004/39, доколкото нейното приложение I препраща към Директива 2014/65, която е отменила и заменила Директива 2004/39 и член 74, параграф 2 от която, посветен на правото да се предприемат действия в интерес на потребителите, съответства на член 52, параграф 2 от Директива 2004/39, като тези две разпоредби имат почти идентичен текст.

41 След тези предварителни бележки трябва да се отбележи, че член 52, параграф 2 от Директива 2004/39 задължава държавите членки да предвидят, че един или повече от изброените в тази разпоредба органи, а именно публични институции или техни представители, организации на потребителите, които имат легитимен интерес от защита на потребителите, и професионални организации, които имат легитимен интерес от действия в защита на членовете си, могат да предприемат действия, в интерес на потребителите и в съответствие с националното право, пред съдилищата или административните органи, компетентни за осигуряване на прилагането на националните разпоредби във връзка с изпълнението на тази директива.

42 За да се отговори на поставения от запитващата юрисдикция въпрос, най-напред следва да се определи материалният обхват на посочената разпоредба и да се установи дали иск, предявен от организация на потребители в защита на индивидуалните интереси на множество потребители, попада в приложното поле на същата разпоредба. За тази цел трябва да се изтълкува използваният в нея израз „интерес на потребителите“.

43 В това отношение е важно да се припомни, че съгласно постоянната практика на Съда, за да се тълкува разпоредба от правото на Съюза, трябва да се вземат предвид не само нейният текст, но и контекстът ѝ, както и целите, преследвани от правната уредба, от която тя е част (решение от 17 ноември 2022 г., TOYA, C-243/21, EU:C:2022:889, т. 36 и цитираната съдебна практика).

44 Що се отнася до текста на член 52, параграф 2 от Директива 2004/39, следва да се отбележи, че в текста на тази разпоредба на всички езици освен нидерландски думата „потребителите“ е в множествено число. Употребата на множествено число показва, както посочва генералният адвокат в точка 40 от заключението си, че предявеният от организация на потребители иск трябва да засяга интересите, в областта на финансовите услуги и инвестициите, на множество потребители.

45 За сметка на това посочената разпоредба не уточнява дали това колективно измерение на иска, предявен от организация на потребители, изисква предметът на такъв иск да е ограничен до защитата на общия интерес на потребителите, или напротив, да може да визира и индивидуалните интереси на няколко потребители. Всъщност член 52, параграф 2 от Директива 2004/39 се ограничава до препращане към правото на държавите членки както що се отнася до определянето на организациите, които могат да представляват интересите на потребители, така и що се отнася до процесуалните условия и ред, по които това представителство трябва да бъде упражнявано на практика.

46 Широката формулировка на тази разпоредба позволява по този начин да се направи изводът, че държавите членки са свободни да определят органите, които разполагат с процесуална легитимация да предприемат действия в интерес на потребителите, индивидуалния или колективния характер на интересите, които могат да бъдат защитавани от тези органи, както и процесуалните условия и ред, които посочените органи трябва да следват при защитата на тези интереси.

47 Тази свобода на преценка, призната на държавите членки, отразява общата структура и целта на Директива 2004/39, която визира, както следва от съображения 2, 5 и 31 от тази директива, да бъде създаден цялостен регулаторен режим в някои области на финансовите пазари, което е абсолютно необходимо за постигането на необходимата степен на хармонизация, по-конкретно за гарантиране на висока степен на защита на инвеститорите.

48 От гореизложеното произтича, че член 52, параграф 2 от Директива 2004/39 задължава държавите членки да предвидят процесуални механизми, целящи защита на интересите на потребителите, но им позволява, в съответствие със съответните им правни традиции, да уредят тези процесуални механизми, по-конкретно, признавайки на организациите на потребители процесуалната легитимация да предприемат действия в защита на индивидуалните интереси на своите членове.

49 В последния аспект член 52, параграф 2 от Директива 2004/39 предвижда право на обжалване в интерес на всички потребители инвеститори, без да провежда разграничение, по-конкретно, в зависимост от техния финансов капацитет и финансовите инструменти, в които са инвестирали, доколкото тези инструменти са от приложното поле на тази директива.

50 При това положение от тази разпоредба не следва, че когато съответната държава членка е предоставила на организациите на потребители процесуална легитимация, за да предприемат действия в защита на индивидуалните интереси на множество свои членове, тази процесуална легитимация може да бъде запазена за определена категория потребители, определена въз основа на такива критерии.

51 В случая от националната правна уредба, както е представена от запитващата юрисдикция, следва, че при упражняването на правомощието, което му е предоставено по силата на член 52, параграф 2 от Директива 2004/39, испанският законодател е дал на сдруженията на потребители процесуална легитимация да защитават пред съд индивидуалните интереси на членовете си.

52 Тази юрисдикция излага, от една страна, че в практиката си тя приема активната легитимация на сдруженията на потребители за защита на интересите на техните членове при предявяване на искове от приложното поле на Директива 2004/39 и от друга страна, че двамата членове, представлявани от разглежданото по главното производство сдружение на потребители, имат качеството на „потребители“.

53 Посочената юрисдикция впрочем постановява, че сдруженията на потребители нямат активна легитимация да защитават индивидуалните интереси на потребители с голям финансов капацитет, които осъществяват инвестиции в спекулативни финансови продукти с голяма икономическа стойност, за които не може да се счита, че са за общо, обикновено и широко разпространено използване.

54 В това отношение следва да се отбележи, че посочената в предходната точка от настоящото решение съдебна практика води до изключване за някои потребители поради финансовите им възможности, както и поради икономическата стойност, вида и сложността на техните инвестиции, на възможността да бъдат представлявани от сдружение, което има легитимен интерес от защита на потребителите.

55 Същевременно член 52, параграф 2 от Директива 2004/39 не допуска национална съдебна практика, която изключва някои потребители от правото да бъдат представлявани в съдебно производство от сдружение на потребители.

56 За разлика от това, що се отнася до режима на безплатна правна помощ, следва да се отбележи, че член 52, параграф 2 от Директива 2004/39 се ограничава до предвиждане на право да предприемат действия пред съд, за организации на потребителите, които имат легитимен интерес от защита на потребителите, без да налага предоставянето на такава помощ за улесняване на упражняването на това право.

57 При липсата на правна уредба на Съюза относно предоставянето на безплатна правна помощ на организации на потребителите, които предявяват искове в интерес на потребителите в контекста на член 52, параграф 2 от Директива 2004/39, такива правила се установяват в националния правен ред на всяка държава членка, в съответствие с принципа

на процесуалната автономия, стига обаче тези правила да не са по-неблагоприятни от правилата, които уреждат подобни положения по вътрешното право (принцип на равностойност), и да не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правото на ЕС (принцип на ефективност) (вж. в този смисъл решение от 20 септември 2018 г., EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, т. 36 и цитираната съдебна практика).

58 В случая запитващата юрисдикция посочва, че когато предявените от тези сдружения искове са пряко свързани със стоки или услуги за общо, обикновено или широко разпространено използване или потребление, към които поначало спадат банковите и финансовите услуги, посочените сдружения имат право на безплатна правна помощ. При това положение те не са длъжни нито да заплащат съдебните разноски, свързани с предявяването на иск, нито да заплащат съдебните разноски, направени от насрещната страна, когато исковете им не бъдат уважени. Тези разноски не са и за сметка на индивидуалните членове, които те представляват.

59 По този въпрос тази юрисдикция трябва да прецени дали финансови инструменти като разглежданите по главното производство се числят към „продукти и услуги за общо, обикновено и широко разпространено използване и потребление“, които пораждат право на безплатна правна помощ в полза на тези сдружения.

60 Същевременно според посочената юрисдикция по спорове, в които „качеството на потребител е размито с оглед на естеството на спора и цената на иска“, процесуална измама или злоупотреба с процесуални права могат да произтичат от защитата, от сдружение на потребители, на индивидуални интереси на потребители с голям финансов капацитет, които осъществяват инвестиции в спекулативни финансови продукти с голяма икономическа стойност, за които не може да се счита, че са за общо, обикновено и широко разпространено използване.

61 В това отношение Съдът не разполага с елементи от естество да породят съмнение относно съответствието на разглежданите по главното производство процесуални правила с принципа на равностойност. Евентуалната липса на безплатна правна помощ не накърнява и принципа на ефективност, при условие че съдебните разноски, които едно сдружение трябва да заплати, ако няма право на безплатна правна помощ, не представляват непреодолими разходи от естество да направят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правото да предприема действия пред съд, предвидено в член 52, параграф 2 от Директива 2004/39, което запитващата юрисдикция трябва да провери.

62 Това е още по-вярно, като се има предвид, че — както твърди испанското правителство в съдебното заседание пред Съда и което запитващата юрисдикция трябва да провери — критериите, от които испанското право обуславя възможността сдруженията на потребители да се ползват от правото на безплатна правна помощ, не засягат правото на потребителите да предявят индивидуален иск и да поискат безплатна правна помощ, ако не разполагат с достатъчно средства, в съответствие с приложимите разпоредби на испанското право.

63 С оглед на гореизложеното на запитващата юрисдикция следва да се отговори, че член 52, параграф 2 от Директива 2004/39 трябва да се тълкува в смисъл, че:

– не допуска национална съдебна практика, която — когато съответната държава членка е предоставила на организациите на потребители процесуална легитимация да защитават пред съд индивидуалните интереси на множество техни членове — обуславя такава процесуална легитимация от ограничения, свързани с финансовия капацитет на тези членове, с икономическата стойност и вида на финансовите продукти, в които посочените членове са инвестирали, както и със сложността на тези продукти,

– допуска по принцип такива критерии да се вземат предвид, за да се реши дали тези организации да се ползват от безплатна правна помощ.

По съдебните разноски

64 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

Поради изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

Член 52, параграф 2 от Директива 2004/39/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 година относно пазарите на финансови инструменти, за изменение на Директиви 85/611/ЕИО и 93/6/ЕИО на Съвета и Директива 2000/12/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 93/22/ЕИО на Съвета

трябва да се тълкува в смисъл, че:

– **не допуска национална съдебна практика, която — когато съответната държава членка е предоставила на организациите на потребителите процесуална легитимация да защитават пред съд индивидуалните интереси на множество техни членове — обуславя такава процесуална легитимация от ограничения, свързани с финансовия капацитет на тези членове, с икономическата стойност и вида на финансовите продукти, в които посочените членове са инвестирали, както и със сложността на тези продукти,**

– **допуска по принцип такива критерии да се вземат предвид, за да се реши дали тези организации да се ползват от безплатна правна помощ.**

Подписи